

Fr. R. Kreutzwaldin satujen alkuperästä

AUGUST ANNIST *Friedrich Reinhold Kreutzwaldi muinasjuttude algupära ja kunstiline laad*. Tallinn 1966. 450 sivua.

August Annist, Viron kansalliseepoksen Kalevipoegin tieteellisen laitoksen toimittaja ja kokoonpanon ja synnyn selvittäjä, joka 28. tammikuuta juhli 70. syntymäpäiväänsä, on syventynyt myös Fr. R. Kreutzwaldin toisen pääteoksen (Eesti rahva ennemuistsed jutud) tutkimiseen. Tämä satukokoelma, joka oli vironkielisen kirjallisuuden ensimmäinen merkittävä proosateos, on ilmestynyt sittemmin yhä uusina painoksina, ja se lienee useimmille virolaisille tuttu jo lapsuuden ajoilta. Se on käännetty myös monille vieraille kielille näytteeksi ja lähdeteokseksi virolaisista kansan-

saduista. Toisaalta on väitetty, että Kreutzwaldin sadut olisivat kansansatujen »väärennöksiä»; ne eivät muka edusta lainkaan virolaista kansanperinnettä, vaan ovat hänen omia kirjallisia luomuksiaan. Annisten tutkimuksen päämääränä onkin ollut selvittää Kreutzwaldin satujen synty ja alkuperä, ennen kaikkea niiden suhde aitoon virolaiseen kansanperinteeseen, sekä niiden taiteellinen luonne ja merkitys Viron kirjallisuudenhistoriassa.

Kreutzwaldin satukokoelman ilmentymiselle rinnakkainen ilmiö oli Suomessa Eero Salmelaisen satujen ilmesty-

minen. Monet probleemit ja kysymyksenasettelut ovat yhteisiä molemmissa teoksissa, ja siksi ei Annisten tutkimusta lukiessa voikaan olla jatkuvasti tekemättä vertailuja. Yleiseurooppalainen tausta, romanttinen kansanrunoudenharastus, joka johti kansansatujen julkaisemiseen useissa eri maissa, oli kummallakin sama. Mutta julkaisujen syntyhistoriassa on jo suuria eroja. Kun Suomessa Suomalaisen Kirjallisuuden Seura oli innokas julkaisemaan keräytymiään satuja ja monen vuoden ajan turhaan etsi tähän työhön halukasta toimittajaa, oli Kreutzwaldilla käsikirjoitus valmiina useita vuosia, ja hän puolestaan etsi turhaan julkaisumahdollisuuksia saduilleen. Näin ollen ei tunnukaan yllättävältä, että Kreutzwaldin teos julkaistiin ensin Suomessa (1866, SKS:n toimituksia 42), — Virossa oli tätä ennen ilmestynyt siitä vain kolme vähäistä vihkosta.

Pääosan Annisten tutkimuksesta muodostaa yksityisten satujen analyysi, kansanomaisten vertailukohtien etsiminen saduille. Käy ilmi, että ainoallekaan Kreutzwaldin sadulle ei ole olemassa välitöntä lähdeä, hänen tekemäänsä tai käyttämäänsä muistiinpanoa, eikä tällaisia ilmeisesti ole koskaan ollutkaan. Kreutzwald oli itse jo lapsena kuullut kerrottavan satuja ja tarinoita, ja nyt hän muistinsa varaisesti kertoi ne uudelleen mihinkään muistiinpanoihin turvautumatta. Annisten käsityksen mukaan hän piti itseään kansaan kuuluvana, yhtenä sadunkertojana, jolla oli oikeus ennen kuulemaansa lisätä myös itse seppittämäänsä ainesta; hän halusi kertoa sadut kuten parhaimmat sadunkertajat kertovat, ja siksi ei pidä hämmästyä kirjan kansilehdellä olevaa ilmaisuja »Kansan suusta kerännyt ja muistiinkirjoittanut Fr. R. Kreutzwald».

Annist on joutunut tekemään todellista salapoliisintyötä etsiessään yksityisille motiiveille lähtökohtia ja vastineita ei vain Viron kansanperinteestä vaan myös muiden kansojen perinteestä ja kirjallisuudesta. Kunkin sadun tyyppiyh-

teydet selvitettyään hänen on täytyneet läpikäydä Viron arkistoissa olevat monikymmen- jopa satalukuiset toisintomäärät kustakin tyyppistä löytääkseen mahdollisimman läheisiä vertailukohtia. Tämän huolellisen vertailutyön tuloksen Annist esittää taulukossa, josta ilmenee, että kaksi kolmasosaa Kreutzwaldin saduista sittenkin perustuu aitoon kansanomaiseen lähtökohtaan, vaikka motiiveja ja niiden järjestystä on muokattu sangen itsenäisesti. Yksi kolmasosa on sen sijaan niin vapaasti luotuja, että niille ei tyyppinä voida esittää vastinetta kansanomaisten satujen joukosta. Enemmän kuin puolet Kreutzwaldin saduista on kokoonpanoja useammasta eri satutyypistä. Tässä suhteessa olisi Salmelaisen satujen tutkijan tehtävä paljon helpompi kuin Annisten, sillä melkein kaikki Salmelaisen käyttämät lähteet ovat tallella, ja kullekin sadulle, jotka eivät koskaan ole useamman tyyppin kokoonpanoja, voidaan osoittaa yksi tai kaksi lähdemuistiinpanoa, joita satu seuraa enemmän tai vähemmän tarkasti.

Tutkimuksen toisessa osassa Annist käsittelee varsin laajasti Kreutzwaldin ideologisia lähtökohtia. Hän kiinnittää huomiota saduissa tavattaviin realistisiin piirteisiin sekä yhteiskunnallisten vastaakohtien ja sosiaalisen kritiikin esilletuloon olojen ja ihmisten kuvauksessa, mikä kaikki oli uutta sen ajan romanttisesti kirjallisuudessa. Annist sanookin, että Kreutzwaldin teoksen oleellisin arvo on siinä, että hän ei ole ainoastaan säilyttänyt kansansadun humaania ja demokraattista ideologiaa, vaan vielä syventänyt sitä ja tehnyt aktiivisemmaksi ja hyökkäävämmäksi. Kreutzwaldin tyylin piirteitä ja aineksia selvittää myös yksityiskohtaisesti, ja todetaan tyyli samoin kuin satujen kompositio kansanomaiseksi.

Annisten tutkimukseen liittyy useita hakemistoja ja taulukoita: Aarneen—Thomsonin satutyypien vastineet Kreutzwaldin kokoelmassa, satujen val-

mistumisjärjestys sekä henkilönimiha-
kemisto. Lisäksi teoksessa on venäjän- ja
saksankielinen tiivistelmä.

Annisten erittäin monipuolinen ja pe-
rusteellinen tutkimus selvittää luotetta-
vasti ja kiintoisalla tavalla Kreutz-
waldin kuuluisien satujen taustan, syn-

nyn ja alkuperän ja asettaa teoksen oi-
kealle paikalleen kansanrunouden ja tai-
dekirjallisuuden välimaastossa. Voimme
vain toivoa, että Suomessa saataisiin ai-
kaan vastaavanlainen tutkimus Salme-
laisen saduista.

PIRKKO-LIISA RAUSMAA